

СОНГУУЛИЙН СУРТАЛЧИЛГААНЫ ЗАРДЛЫН САНХҮҮЖИЛТ, ГАДААДЫН ЗАРИМ УЛС ОРНЫ ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ (ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА)

Ц. Товуусүрэн, Б. Хатантуул

Улсын Их Хурлын гишүүн С. Оюун, С. Дэмбэрэл нарын захиалгаар “Сонгуулийн сурталчилгааны зардлын санхүүжилт, гадаадын зарим улс орны эрх зүйн зохицуулалт” сэдэвт судалгааны ажлыг Улсын Их Хурлын Судалгааны төвийн ахлах референт Ц. Товуусүрэн, референт - судлаач Б. Хатантуул нар гүйцэтгэв.

Энэхүү судалгааны зорилго нь Сонгуулийн хуулийн сонгуулийн сурталчилгаа, сонгуулийн сурталчилгааны зардалтай холбоо бүхий 7,8 дугаар бүлгийн заалтуудыг улам боловсронгуй болгоход чиглэгдсэн гадаадын улс орнуудын энэ чиглэлийн эрх зүйн зохицуулалтыг харьцуулан судлахад оршино.

Судалгааны зорилтууд.

- Анли, Канад, Японы Сонгуулийн хуулийн сонгуулийн сурталчилгаа, сонгуулийн сурталчилгааны санхүүжилттай холбоотой зохицуулалтуудыг судлах;
- Дээрх улс орнуудын сонгуулийн сурталчилгаа, сонгуулийн сурталчилгааны санхүүжилтын талаар эрдэм шинжилгээний болон, олон улсын байгууллагуудын судалгааны багуудын урьд нь гүйцэтгэсэн судалгааны ажилтай танилцах, холбогдох улс орнуудын улс төрийн намуудын сонгуулийн санхүүжилттэй холбоотой хуулийн сайтуудад байгаа материалтай танилцах;
- Судалж, танилцсан материалуудыг нэгтгэх;

Судалгааны үр дүн.

- Нэр бүхий улс орнуудын сонгуулийн сурталчилгаа, сонгуулийн сурталчилгааны санхүүжилтын талаар холбогдох эрх зүйн акт, өмнө нь гүйцэтгэсэн бусад газрын судалгааны ажлуудтай танилцаж, холбогдох материалыг түүвэрлэн авч, , шийдвэр гаргагчдад харьцуулалт, сонголт хийх боломжийг бүрдүүлэхийг зорьсон болно.

Япон

Дэлхийн II дайны дараа Японы улс төрд АНУ-ын нөлөө хүчтэй байсан учраас улс төрийн тогтолцоог ардчилах, олон намын тогтолцоог төлөвшүүлэхэд 1946 онд батлагдаж, 1947 оноос мөрдсөн Үндсэн хууль чухал үүрэг гүйцэтгэсэн байна. Японы сонгуулийн тогтолцоо нь юуны түрүүнд шалгуур, хязгаарлатынхаа тоогоор өөрийн гэсэн онцлогтой. Сонгох эрхийг 20 наснаас эдэлнэ. Их 8-д л гэхэд ийм насны ийм хожуу хязгаар тогтоосон улс үгүй. Сонгуулийн кампаний хатуу хязгаарлалтад сурталчилгааны самбарууд нь тогтоосон хэмжээ, агуулгатай байх бөгөөд хатуу заасан газарт л байрлуулах журамтай.

Телевизээр явуулах сурталчилгааг хатуу тогтсон журмын дагуу зөвхөн нэг л телевизийн сувгаар явуулна. Сонгуулийн кампаний дүрмээр нэр дэвшигчээс сонгогчдод илгээх ил захидлын тоог хүртэл зааж өгдөг. Сонгуулийн кампаний хандивын хэмжээ, явагдах хугацаа, орон зайг ч хязгаарласан байна. Хэдийгээр ийм хязгаарлалтууд байдаг ч Японы иргэд сонгуулийн ийм тогтолцоондоо хангалттай итгэл үзүүлдэг байна. Японд хувь хүмүүсээс улс төрийн нам, нэр дэвшигчдэд шууд хандив өгөх уламжлал тогтоогүй бөгөөд үүнийг хуулиар хориглодог.

Японд сонгуулийн кампанид оролцож буй улс төрийн бүх намуудад үнэ төлбөргүй сурталчилгааны байж болох хамгийн бага хэвлэлийн талбай, эфирийн цагийг хувааж олгох бөгөөд үлдсэн хэсгийг нь өмнөх сонгуулийн үр дүн, нэг мандаттай тойрогт нэр дэвшигчдийн тооноос хамааруулан хуваарилдаг байна. Үнэ төлбөргүй явуулах сурталчилгааны зардлыг сонгуулийн тойргийн хорооноос санхүүжүүлэх журамтай. Төрийн болон орон нутгийн засаг захиргааны аль ч байгууллагаас улс төрийн нам, нэр дэвшигчдийн сонгуулийн үйл ажиллагааны санхүүжилт хийхийг хуулиар хориглодог.

Төрийн албан хаагч, төрийн төв болон орон нутгийн төсвөөс санхүүжилт авдаг компани, корпораци сонгуулийн компанийг ивээн тэтгэгч байхыг хориглодог байна. Сонгуулийн компани болон бусад улс төрийн үйл ажиллагааны санхүүжилтэд гадаадын иргэн, гадаадын компани, корпораци оролцох, нэр хаягаа өнгөлөн далдалж хандив өргөхийг хориглодог байна

Сонгуулийн сурталчилгааны зардлыг санхүүжүүлэх эрх зүйн зохицуулалт

Японд 1988 - 1993 онд авилга хээл хахуулийн дуулиан дэгдэж, 1993 оны парламентын сонгуулиар 38 жил тасралтгүй засгийн эрхийг барьсан Либерал Ардчилсан Нам /ЛАН/ засгийн эрхээс бууж, намуудын эвсэлд эрхээ шилжүүлсэн байна. Эвслийн засгийн газар улс төрийн салбар дор дурдсан шинэчлэлийг хийсэн байна. Үүнд:

1. Сонгуулийн шинэ тогтолцоо
2. Улс төрийн хандивын эрх зүйн шинэ зохицуулалт
3. Улс төрийн намуудыг төрөөс санхүүжүүлэх эрх зүйн зохицуулалт
4. Улс төрийн намуудын хууль, эрх зүйн тусгай хэм хэмжээ

Эдгээр шинэчлэлийг хийсний үр дүнд 1948 онд батлагдаж, 1994 онд шинэчлэгдсэн “Улс төрийн санхүүжилтыг хянах тухай” хууль /Political funds control law of Japan/PFCL/, 1995 онд батлагдсан “Намын татаасын тухай” хууль/Намыг төрөөс санхүүжүүлэх тухай” хууль/Political party subsidy law of Japan/PPSL/, “Төрийн байгууллагын сонгуулийн тухай” хууль/Public offices election law/POEL/-иуд Японы улс төрийн намуудын үйл ажиллагаа, сонгуулийн кампаний санхүүжилтын харилцааг зохицуулах болов.

Улс төрийн санхүүжилтийн харилцааг зохицуулж байгаа гол хууль нь “Улс төрийн санхүүжилтийг хянах тухай” хууль бөгөөд түүний үндсэн зорилго нь сонгуульд нэр дэвшигчид, намууд, улс төрийн эвслүүдэд орж буй гишүүдийн татвар, хандивлагчдын хандив, сонгуулийн зардлыг хянаж, зохицуулахад чиглэгддэг. Энэхүү хуулиар намын орлого нь гишүүдийн татвар, хандивлагчдын хандив, сонгуулийн кампаний үеэр нам, нэр дэвшигчдэд өгсөн хандив, тэдгээрийн үйл ажиллагааг дэмжих төсвийн дэмжлэгээрээс бүрддэг болсон. 1995 оны “Намын татаасын тухай” хуулиас өмнө улсын төсвөөс намуудыг санхүүжүүлэх харилцаа байгаагүй. Харин “Улс төрийн санхүүжилтийг хянах тухай” хуулиар байгууллага, хувь хүмүүсээс улс төрчдөд шууд улс төрийн хандив өгөхийг хориглосон бөгөөд зөвхөн нам, эвслээр дамжин хандив өгөхөөр зохицуулсан.

Орон нутгийн улс төрийн эвсэл, байгууллагуудаас бие даан нэр дэвшигчдэд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэхийг хуулиар зөвшөөрсөн байна. Бие даан нэр дэвшигчдэд аж ахуйн нэгжүүд, үйлдвэрчний эвлэлийн байгууллагуудаас хандив өргөхийг зөвшөөрдөг бөгөөд тэд сонгуулийн үеэр энэхүү хандив /коенкай/-ыг босгоход ихээхэн чармайлт гаргадаг байна. Намууд, нэр дэвшигчид хандивлагчдаас хандив, тусламж үзүүлэхийг ямар нэг хэлбэрээр уриалах, шахах, санал тавихыг хориглодог.

Улс төрийн намын санхүүжилт, түүний хязгаарлалт

“Улс төрийн санхүүжилтыг хянах тухай”, “Намын татаасын тухай”, “Сонгуулийн байгуул-

лагын тухай” хуулиудаар намын санхүүжилтийн эх үүсвэр нь:

- хуульд нийцүүлэн намын дүрэм бусад эрх зүйн актуудаар тогтоосон гишүүдийн татвар байх бөгөөд намуудын хувьд харилцан адилгүй байдаг ч ерөнхийдөө ойролцоо байхаар зохицуулсан байна.
- Хандивын тухайд “Улс төрийн санхүүжилтийг хянах тухай” хуулиар нэлээд тодорхой зохицуулсан байна.

Улс төрийн намд хувь хүнээс өргөх хандивын дээд хэмжээг 2 сая иен, улс төрийн холбоо-доос өргөх хандивын дээд хэмжээг “Улс төрийн санхүүжилтыг хянах тухай” хуулиар дор дурдсанаар зохицуулсан байна. Үүнд:

1. 100 мянгаас дээш гишүүнтэй бол 30 сая иен
2. 50 - 100 мянган гишүүнтэй бол 15 сая иен
3. 50 хүртэл мянган гишүүнтэй бол 7 сая 500 иен гэж тогтоожээ.

Хэрэв хуулийн энэ заалтыг зөрчиж, хуулиас гадуур хандив, орлого олсон тохиолдолд холбогдох этгээдийг 5 жил хүртэл хорих ялаар шийтгэх буюу 1 сая иений торгууль ногдуулахаар хуульчилжээ. Харин компани, корпорациудаас өргөх хандивын дээд хэмжээг “Улс төрийн санхүүжилтыг хянах тухай” хуулиар дор дурдсанаар зтогтоосон байна. Үүнд: Компаний дүрмийн сан нь:

1. 50 тэрбум иенээс дээш бол 30 сая иен
2. 10-50 тэрбум иен бол 15 сая иен
3. 10 тэрбум хүртэл иен бол 7 сая 500 иен байхаар тогтоожээ.

Намыг төрөөс санхүүжүүлэх эрх зүйн үндсийг Либерал Ардчилсан Намын 1993 оны санхүүгийн будлиан, дуулиан шуугианы дараа 1995 онд батлагдсан “Намыг төрөөс санхүүжүүлэх тухай” хуулиар тодорхойлжээ. Энэ хуулийн гол зорилго нь төрийн татаасыг нэмэгдүүлж, бизнесийн улс төр дэх нөлөөг хязгаарлах, хуулийн цоорхойг нөхөх, улс төрчид рүү чиглэсэн хандив өглөгийн урсгалыг хязгаарлахад чиглэгдсэн учраас маш чухал ач холбогдолтой хууль гэж үздэг. Энэ хуулиар төрөөс улс төрийн намд олгох санхүүжилтийн нөхцлийг дор дурдсанаар тодорхойлсон байна. Үүнд:

1. Улс төрийн нам парламентад 5-аас доошгүй суудал авсан. байх
2. Парламентын Төлөөлөгчдийн болон Зөвлөхүүдийн танхимын өмнөх сонгуульд 2 хувиас доошгүй сонгогчдын санал авсан байх

Дээрх нөхцлийг хангасан тохиолдолд дор дурдсан шалгуурыг харгалзан санхүүжүүлэх журам тогтоожээ. Үүнд:

1. Төлөөлөгчдийн танхимын сүүлчийн сонгуульд сонгогдсон төлөөлөгчдийн тоо
2. Төлөөлөгчдийн танхимын сүүлчийн сонгуульд хувь тэнцүүлсэн тогтолцоогоор сонгогдсон төлөөлөгчдийн тоо
3. Зөвлөхүүдийн танхимын сүүлийн сонгуулиар орон нутгаас сонгогдсон зөвлөхүүдийн тоо
4. Зөвлөхүүдийн танхимын сүүлийн сонгуулиар орон нутгаас сонгогдсон зөвлөхүүдийн тоо
5. Зөвлөхүүдийн танхимын сүүлийн сонгуулиар хувь тэнцүүлсэн тогтолцоогоор сонгогдсон зөвлөхүүдийн тоог шалгуур болгон төрийн санхүүжилтийг хуваарилдаг байна.

Улс төрийн намд төрөөс санхүүжилт олгохдоо хүн амын сүүлчийн тооллогын дүнг үндэслэн иргэн бүрт 250 иенээр тооцож, төсөвт суулгаад түүнээс дээр дурдсан нөхцөл

журмын дагуу намуудыг санхүүжүүлдэг байна. “Улс төрийн санхүүжилтийг хянах тухай”, “Намын татаасын тухай” тухай хуулиудаас гадна “Төрийн байгууллагуудын сонгуулийн тухай” хууль нь улс төрийн нам, срунгуульд нэр дэвшигчдийн сонгуулийн кампаний санхүүжилтийн орлого, зарлагыг хянах, тэдгээрийн хязгаарлалтыг тогтоох эрх зүйн үндэс нь болдог байна.

Сонгуулийн кампаний үеэр нэр дэвшигчдийн сонгуулийн тойрогт зарцуулах зардлын хэмжээг Төлөөлөгчдийн болон Зөвлөхүүдийн танхимын алинд нь нэр дэвшиж байгаагаас хамааруулан ялгаатай тогтоодог. Төлөөлөгчдийн танхимын сонгуульд нэр дэшигчид уг тойрогт бүртгэлтэй сонгогч бүрт 15 иенээр бодож, дээр нь 19 сая 100 иен хүртэл зардлыг нэмж гаргахыг хуулиар зөвшөөрсөн байна. Зөвлөхүүдийн танхимын сонгуульд нэр дэвшигч бүрт 52 сая иений зардал гаргахыг хуульчилжээ.

Санхүүжүүлэх нөхцөл, журам.

Японы сонгуулийн тогтолцооны 1994 оны шинэчлэл нь сонгуулийн үеэрх мөнгөний урсгалыг цэвэршүүлсэн төдийгүй орон нутгийн намын байгууллагын нэр хүндийг нэр хүнд бүхий улс төрчдөөр дамжуулан өсгөж чадсан зэрэг олон талын эерэг зүйлийг авчирсан гэж судлаачид дүгнэсэн байна. Японы сонгуулийн тогтолцооны шинэчлэлийн хүрээнд улс төрийн санхүүжилтийн хувьд дор дурдсан хоёр шинэчлэлийн асуудлыг шийдэж чадсан гэж үздэг. Үүнд:

- Улс төрийн санхүүжилтийн менежментийн хүрээнд улс төрийн хандивыг улс төрийн нам, эвсэл, дэмжигчдийн холбоодоор дамжуулан авах болсноос гадна тэдгээрийг бэлнээр бус банкин дахь дансаар шилжүүлж авах болсон нь хяналт тавих боломжийг нээж өгсөн.
- Улс төрийн санхүүжилтийг тайлагнах тогтолцоог нарийвчилж, хариуцлагатай болгож чадсан.

Японд улс төрийн санхүүжилтийн эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох талаар тодорхой алхмууд хийгдсээр ирсэн ч бизнес эрхлэгчдээс улс төрчдөд хуулиас гадуур өглөг хандив өргөх явдал гардаг, түүнийг нь намууд мэдсээр байж хүлээн авдаг, энэ нь орон нутаг, бүс нутгийн намын фракцуудын санхүүгийн эх үүсвэр болох нь түгээмэл байсан байна. Энэ талаарх шүүмжлэл, улс төрийн эрэлт шаардлагын дагуу 1995 онд “Намыг төрөөс санхүүжүүлэх тухай” хуулийг батлан мөрдүүлсэн байна.

Намыг төрөөс санхүүжүүлэх хуулийн дагуу олгох татаасыг жилд дөрөв хувааж олгодог байна. Үүнд:

- I үсэрд жилийн нийт санхүүжилтийн 1/3-ийг олгох;
- II үсэрд жилийн нийт санхүүжилтийн 1/3-ийг олгох;
- X үсэрд жилийн нийт санхүүжилтийн 1/3-ийг олгох;
- XII үсэрд үлдсэн хэсгийг нь олгох бөгөөд энэ санхүүжилт банкаар дамжин намуудын дансанд ордог байна. Харин сонгуулийн жилд сонгууль дууссаны дараа шинэ санхүүжилт хэлэхээр зохицуулсан байна.

Санхүүжилтын ил тод байдал, тайлагнах журам.

“Улс төрийн санхүүжилтыг хянах тухай” хуулийн бас нэг зорилго нь улс төрчид, улс төрийн нам, эвслийн орлогыг ил тод, нээлттэй байлгахад чиглэгддэг. Энэ хуулийн дагуу улс төрийн нам, эвслүүд жилд нэг удаа тайлангаа гаргаж, хүлээн авсан хандив, санхүүжилтийн эх үүсвэр, зардлын төрөл тус бүрээр нь олон нийтэд мэдээлэлх үүрэг хүлээдэг байна. Санхүүгийн тайлан гаргах журмыг дор дурдсанаар зохицуулсан байна. Үүнд:

1. Улс төрийн бүх нам, эвсэл санхүүгийн орлого, зарлагын тайлангаа Ерөнхий асуудал эрхэлсэн яамны Сонгуулийн удирдлагын газарт албан ёсоор хүргүүлнэ.
2. Сонгуульд нэр дэвшигч бүр орлого, зарлагын тайлангаа өөрийн дүүргийн Сонгуулийн хороонд гаргаж өгөх үүрэг хүлээдэг.

Улс төрийн нам, эвслийн санхүүгийн тайлангаа мэдээлж байх энэхүү үүрэг нь тэдгээрт хувь хүмүүс, албан байгууллага, компаниуудаас өргөх хандивын эх үүсвэрийг хязгаарлах хөшүүрэг болдог байна. Улс төрийн намууд, тэдгээрийн бүсийн болон орон нутгийн нэгжүүдэд бизнес эрхэгчид, хандивлагчдаас өргөх хандивыг намуудыг дэмжигч холбоодуудаар дамжуулж өргөхөөр зохицуулсан байгаа нь онцлог юм.

Хандив хүлээн авсан тал хандивын зорулалтаа ил тод мэдээлсэн тохиолдолд 50000 иений татаасыг төрөөс олгохоор зохицуулсныг эс тооцвол улс төрчид хандивын орлогын талаарх мэдүүлгээ ил тод мэдээлэх талын зохицуулалт бүдэг байгааг шүүмжилдэг. Төрөөс санхүүжилт авсан нам мөнгөний зарцуулалтын тайлангаа Төрийн удирдлагын яаманд албан ёсоор гаргаж өгөх бөгөөд олон нийтэд мэдээллийн хэрэгслээр дамжуулан мэдээлэх үүрэг хүлээдэг бөгөөд тайланг мэдээлсэн өдрөөс эхлэн 5 жилийн хугацаанд тус яамны цахим хуудсанд байршуулах журамтай.

Мөнгөн хандивын зэрэгцээ, улс төрийн нам, улс төрчдөд унаа хөсөг, жолооч, албан тасалгаа гаргаж өгөх зэрэг бусад үйлчилгээний хэлбэрээр үзүүлдэг дэмжлэг тусламжийг хуулиар хориглоогүй байгааг шүүмжилсээр байгаа юм байна.

Канад

Канадад 2000, 2003 онуудад сонгуулийн хуульд сонгуулийн зардал, сурталчилгааны зохицуулалттай холбоотой шинэчлэл хийгдсэн. Үүгээрээ өмнөх хуулиудын цоорхой, дутагдалтай талуудыг сайжруулан зохицуулсан ба бүртгэлтэй, сонгуульд өрсөлдөгч намуудын санхүүгийн дэмжлэг, тэдгээрийн эрх зүйн зохицуулалт, гуравдагч этгээдийн сонгуулийн сурталчилгаанд зориулах хөрөнгийн хэмжээ зэргийг зохицуулсан байна.

Сонгуулийн харилцаатай тэр тусмаа түүний санхүүгийн холбогдолтой харилцааг Канадын сонгуулийн тухай хууль \Canada elections act 2000\, Нэвтрүүлгийн тухай хууль \Broadcasting law 1968\, Холбооны бүртгэлийн тухай хууль \Federal accountability act 2006\ зэрэг эрх зүйн актуудаар зохицуулж байна.

Улс төрийн намын санхүүжилт, түүний хязгаарлалт

Намын санхүүжилт болон сонгуульд өрсөлдөж буй үеийн зардалтай холбоотой харилцааг дараах актуудаар зохицуулдаг. Үүнд: Канадын сонгуулийн тухай хууль, Холбооны сонгуулийн санхүүжилтын тухай хууль. Хууль тогтоомжийн дагуу дараах байдлаар санхүүжилтийн эх үүсвэрийг бүрдүүлдэг байна.

- хуульд нийцүүлэн гаргасан намын дүрэм бусад эрх зүйн актуудаар тогтоосон гишүүдийн татвар,
- Хуульд заасан эрх бүхий этгээдээс олгож буй хандив, ивээн тэтгэлэг, бусад төрлийн бэлэглэсэн эд зүйл,
- Улсын нэгдсэн хөрөнгийн сангаас олгож буй татаас зэрэг болно.

Хандивийн эрх зүйн зохицуулалт

Өмнөх эрх зүйн актуудад холбооны сонгуулийн нийт зардлын хязгаартай холбоотой харилцааг зохицуулах зорилготой байсан бол 2003 онд шинэчлэсэн Канадын сонгуулийн

тухай хууль, 2006 онд батлагдсан Холбооны бүртгэлийн тухай хууль зэрэг эрх зүйн актуудаар сонгуулийн хандивын харилцаатай холбоотой нилээд гол түлхүүр асуудлуудыг зохицуулсан байна. Үүнд:

- Зөвхөн албан ёсоор байнга оршин сууж буй Канадын иргэд нь бүртгэгдсэн нам эвсэл, нэр дэвшигчид, дүүргийн сонгуулийн хороодод хандив өгнө.
- Сонгуульд нэр дэвшиж буй нэр дэвшигч болон намуудад 1000\$ инфляцитай уялдуулан бодсон жилд хандивлах эрхтэй байхаар заасан.
- Мөн хувь хандивлагчид нь 1000\$ инфляцитай уялдуулан бодсон оос хэтрүүлэхгүйгээр бүртгэгдсэн нам эвсэл, нэр дэвшигчидэд хэдэн ч удаа хамаагүй хандивлаж болно.
- Корпораци, худалдааны холбоо, бусад хуулийн этгээдүүд нь бүртгэгдсэн нам эвсэл, нэр дэвшигчид, дүүргийн сонгуулийн хороодод ямар нэг хандив өгөх эрхгүй байхаар тус тус зохицуулжээ.

Дээрх зохицуулалтыг зөрчсөн тохиолдолд улсын ерөнхий прокурор асуудлыг хянан шалгаж түүнд мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах эсэх, шүүхэд шилжүүлэх эсэхийг шийдвэрлэж хуульд заасан арга хэмжээг авах эрхтэй байхаар хуульчлан зохицуулжээ.

Улс төрийн нам нь тухайн сонгууль дуусгавар болсны дараа Сонгуулийн хороонд хүсэлт гаргаж сонгуулийн зардлын 50, нэр дэвшигч нь 60 хүртэлх хувийг татаасын хэлбэрээр нэгдсэн хөрөнгийн сангаас буцаан авах боломжтой байдаг. Дараах нөхцлүүдийг хангасан тохиолдолд хүсэлт гаргаж болно. Үүнд:

- Нийт сонгуулийн саналын 2 хувиас дээш санал авсан байх
- Эсвэл тухайн өрсөлдсөн тойргийн 5 хувиас дээш санал авсан байх

Дээрх нөхцлийг хангасан тохиолдолд дор дурдсан шалгуурыг харгалзан санхүүжүүлэх журам тогтоожээ. Үүнд: Канадын сонгуулийн тухай хуулийн 429 - 434 дүгээр заалтуудад заасны дагуу дараах шаардлагуудыг хангах ёстой гэж заажээ. Үүнд:

- Зөрчил гаргаагүй
- Уг намын сонгуулиар авсан саналын эрхийн тоо
- Өрсөлдөж буй нэр дэвшигчдийн тоо зэрэг болно.

Канадын сонгуулийн тухай хууль, Холбооны сонгуулийн санхүүжилтын тухай хууль, Холбооны бүртгэлийн тухай хууль, зэрэг хуулиудаар нэр дэвшигчид болон намын сонгуульд зарцуулах нийт зардлын дээд хэмжээг нэр дэвшиж буй тойргийн хүн амын тооноос хамааруулан зохицуулсан байдаг.

- Тухайн өрсөлдөж буй тойргийн нэрсийн жагсаалтад бүртгэлтэй санал өгөх эрх бүхий сонгогчдийн тоог 0.70\$-оор үржүүлэн сонгуулийн зардлын дээд хэмжээг тогтооно.

Санхүүжүүлэх нөхцөл, журам

Нэр дэвшигч болон улс төрийн намын сонгуулийн сурталчилгааны санхүүжилтэд олон нийтийн хандивын хөрөнгийг ашиглах боломжтой байдаг. Нэр дэвшигч болон улс төрийн нам нь өмнөх сонгуулийн дүнд үндэслэж улсаас санхүүжилт авдаг байна. 2003 оны сонгуулийн санхүүжилтын тухай хуульд зааснаар нэг санал тус бүр 1,75 канад доллар байхаар зохицуулсан бөгөөд энэ нь санхүүжилтын гол эх үүсвэр болдог. Харин 2012.04.01-ний өдрөөс 2015.04.01 -ний өдөр хүртэл дээрх хэмжээг 1,53 канад доллар болгож бууруулах тухай эрх зүйн акт гарсан байна.

Дээрх санхүүжилтыг авахдаа дараах нөхцөлийг хангасан байх ёстой.

- Нийт сонгуулийн саналын 2 хувиас дээш санал авсан байх
- Эсвэл тухайн өрсөлдсөн тойрогийн 5 хувиас дээш санал авсан байх

Канадын сонгуулийн тухай хуулийн дагуу өмнөх сонгуулиар авсан саналын тоотой уялдуулан дараах байдлаар намуудад татаасыг олгодог байна.

- Эхний жилийн 4 дүгээр сарын 1-нд 0.3825\$
- Дараагийн жил 0.255\$
- Сүүлийн жил 0.1275\$ тус тус нийт авсан сонгуулийн саналтай харьцуулан улсаас олгодог байна.

Санхүүжилтын ил тод байдал, тайлагнах журам.

Канадын сонгуулийн тухай хуульд бусдаас авсан аливаа хандив, мөнгөн хөрөнгө, эд зүйлийг бүгдийг бүртгэж нэгдсэн тайлан гаргаж өгөх мөн нийт сонгуулийн явцад гарсан санхүүжилт болон мөнгөн гүйлгээтэй холбоотой бүхий л үйл ажиллагааны нэгдсэн тайлан гаргаж өгөхөөр хуульчилсан нь сонгуулийн санхүүжилт тэдгээрийн ил тод байдлыг хангахад чиглэгдсэн байдаг.

Сонгуулийн хандивийн хувьд 200 канад доллароос дээш хэмжээтэй тохиолдолд баримт үйлдэж нэгдсэн тайланд хавсаргахыг шаарддаг байна. Канадын сонгуулийн тухай хуульд зааснаар санхүүгийн ажилтан нь санхүүгийн үе шат бүрд сонгуулийн удирдах газарт дараах ажил гүйлгээтэй холбоотой тайланг гаргаж өгнө гэж заажээ. Үүнд:

- Тухайн үед гарсан мөнгөн гүйлгээ
- Хандивийн нэгдсэн тайлан
- Хандивлагчидийн тоо
- Хандивийн журмаар орж ирсэн хөрөнгө тэдгээрийн үнэлгээ
- Өр зээл

Санхүүгийн ажилтан нь сонгууль дууссанаас 5 сарын дотор энэ тайланг гаргаж өгөх ёстой ба үүнийг бие даасан аудиторын дүгнэлттэй цуг хавсаргаж өгөх ёстой.

Хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр хийх сурталчилгааны зохицуулалт

Нэр дэвшигчийг дэмжин сурталчлах ажлын уулзалт, хурал, цуглаан хийх, сонгуулийн сурталчилгааны самбар байрлуулах, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр мэдээлэл хийх зэрэг болно. Нэвтрүүлгийн тухай хуулиар хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр явуулах сонгуулийн сурталчилгаатай холбоотой нэвтрүүлгүүдийн асуудлыг зохицуулдаг. Ингэхдээ хэд хэдэн үндсэн зарчмын дагуу үйл ажиллагаа нь явагдах ёстой. Үүнд эрх тэгш байх буюу бүх нэр дэвшигчтэй адил тэгш хандаж бүх нэр дэвшигчидэд сурталчилгааа хийлгэх тэгш боломжоор хангах, аль нэг нэр дэвшигчийн талд үйлчлэх нь хориотой байх ёстой.

Мэдээллийн хэрэгсэл нь 6.5 цагийг сонгуулийн сурталчилгаа хийлгэхээр бэлтгэх ёстой ба энэ нь бүх нэр дэвшигчидэд хамаарна. Хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр хийх сурталчилгаа нь үндсэн 4 хэсэгт хуваагддаг. Үүнд:

- Төлбөртэй мэдээллийн цаг - Нэр дэвшигчийн тухайн хэвлэл мэдээллийн байгууллагаас гэрээний дагуу худалдаж авсан цаг. Худалдаж авч болох цагийн дээд хэмжээ нь 39 минут байна.
- Төлбөргүй мэдээллийн цаг - Нам эсхүл нэр дэвшигчдэд үнэгүй олгож буй сурталчилгааны хугацаа

- Мэдээний хугацаа - Тухайн нэр дэвшигч эсхүл улс төрийн намын талаарх дүгнэлт, танилцуулгуудыг ихэвчлэн тухайн байгууллага өөрөө мэдээг голчлон бэлтгэдэг.
- Олон нийтийн арга хэмжээ-Нэр дэвшигчдийн нээлттэй хэлэлцүүлэг, мэтгэлцээн, олон нийтийн санал бодлыг тандах зорилготой шууд санал хураалт зэрэг.

Их Британи

1883 оноос эхлэн Их Британи нь сонгуульд нэр дэвшигчдийн зардал болоод мөнгөн урсгалд хууль эрх зүйн хүрээнд хяналт тавьж эхэлсэн байна. Их Британий сонгуулийн санхүүжилтийн зохицуулалтын гол зарчим нь улс төрийн нам, нэр дэвшигчдийн зардлыг хязгаарлах, хуулийн дагуу орж ирж буй хандив тусламжыг хязгаарлахад оршдог байна.

1883 онд батлагдсан Авилга болон хууль бус үйлдлүүдээс урьдчилан сэргийлэх \Corrupt and Illegal Practices Prevention Act 1883\ тухай хуулиар анхлан сонгуулийн санхүүжилтын харилцааг зохицуулж байсан ба одоо Ард түмний төлөөллийн тухай акт \Representation of the People Act 1983 (RPA)\, Улс төрийн намын сонгууль болон референдумын тухай акт \Political Parties Elections and Referendums Act 2000 (PPERA)\ зэрэг эрх зүйн актуудаар зохицуулж байна. Сонгуулийн тухай хуульд зааснаар сонгуулийн зардлыг дотор нь 3 төрөлд ангилж авч үзсэн байна. Үүнд

- Сонгуулийн сурталчилгааны зардал,
- Удирдлагийн зардал
- Бусад зардал.

Улс төрийн намын санхүүжилт, түүний хязгаарлалт

Сонгуулийн сурталчилгааны зардлын дээд хэмжээг хуулиар тогтоосон байдаг. Сонгуулийн зардалтай холбоотой орсон, гарсан бүх мөнгөн урсгалыг бүртгэж мэдэгдэх ёстой ба сонгуулийн хандив тусламжыг мөн давхар мэдэгдэж мэдэгдэл бичиж сонгуулийн хороонд хүргүүлэх ёстой. Хуулийн дагуу сонгуулийн сурталчилгааны зардалд дараах зардлуудыг оруулахаар заасан байна: Сонгуулийн мэдээ, зар сурталчилгаа, сонгогчидод тарааж буй ухуулах материал, намын болон нэр дэвшигчийн бодлогийн талаархи бичиг баримт, тунхаглалууд, сонгуультай холбоотой зах зээлийн судалгаа тэдгээрийн санхүүгийн зураглалууд зэрэгтэй холбоотой гарсан зардлууд ордог байна.

Улс төрийн намын сонгууль болон референдумын тухай хуульд улс төрийн намуудын санхүүжилтыг бүрдүүлэх арга хэлбэрийг зохицуулахаас илүүтэйгээр сонгуулийн хандив тусламжын ил тод байдлыг хангахад чиглэсэн байна. Хуульд зааснаар намууд дараахь санхүүжилтийг ашиглаж болно.

- Намын гишүүдээс авч буй татвар
- Хандив тусламжаар орж ирж буй орлого

Хуулийн дагуу нэр дэвшигчидийн авах хандивт дээд хязгаар байхгүй ба хуулийн зорилт нь дээр хэлсэнчлэн хандивын ил тод байдлыг хангахад чиглэдэг ба 500J-аас дээш хэмжээний хандивыг хуульд заасан хандивлах эрх бүхий этгээдээс авна гэж заажээ. Хуульд зааснаар сонгуульд оролцох эрх бүхий сонгогч, Компаний тухай хуульд \Companies act 2006\ заасны дагуу бүртгэгдсэн компани, бүртгэгдсэн нам, барилгын нийгэмлэг, худалдааны нийгэмлэг зэрэг байна гэж зааж өгжээ. 5000J дээш хэмжээний мөнгөн тусламж, ивээн тэтгэлэг, эд барааны тусламж хандивийг авсан нам эвсэл, 1000J дээш хэмжээний тусламжыг авсан нэр дэвшигч нь сонгуулийн хороонд 7 хоногийн дотор мэдэгдэх ёстой.

Санхүүжүүлэх нөхцөл, журам.

Жил бүр 2 сая фунт стерлинг /J/ -ийг намуудад нэгдсэн хөрөнгийн сангаас үйл ажиллагаандаа зарцуулахаар парламентад суудал авсан байдлаас хамааруулан Short Money аргаар олгодог байна.

Улс төрийн намууд, сонгуулийн референдумыг тухай хуулийн 12 -р хэсэгт зааснаар мөрийн хөтөлбөр болон бодлого тэдгээрийн шинэчлэл, өөрчлөн сайжруулалт тэдгээрийг хэрэгжүүлэхэд зориулж ашиглаж болохоор заажээ. Энэ санхүүжилтыг авахийн тулд багаар бодоход парламентын Доод танхимд 1 суудал авсан байх ёстой. Мөн богино хөрөнгө\ Short Money\ буюу намуудын үйл ажиллагааны зардалд зориулан өмнөх сонгуулийн дүнтэй хамааралтайгаар олгодог. Энэ нь намууд нэг суудал бүрт 14,351J мөн авсан 200 санал бүрт нэмэгдэх 28.66J -ийг тус тус санхүүжилт болгон авдаг байна.

Санхүүжилтын ил тод байдал, тайлагнах журам.

Ард түмний төлөөллийн тухай хуулийн дагуу сонгуульд өрсөлдсөн бүртгэлтэй нам эвсэл, нэр дэвшигчид нь сонгуультай холбоотой гарсан бүх зардал, сонгуулийн хандив тусламж зэрэг бүхий л орсон гарсан орлого, зарагыг нэгтгэсэн тайланг сонгуулийн удирдах газарт гаргаж өгөх ёстой байдаг байна. Үүнийг сонгууль дууссанаас хойш 3 сарын дотор гүйцэтгэх ба уг тайланд мөнгөөр үнэлэгдэхгүй эд зүйлсийг мөн хамааруулах бөгөөд энэ нь 250,000J хүртэлх мөнгөн дүнд багтсан байна. Харин 250,000J дээших хэмжээний нийт мөнгөн дүн бүхий тайлангийн хувьд сонгууль дууссанаас 6 сарын дотор гаргаж өгөх ба бие даасан аудитрын гаргасан дүгнэлтийг хавсаргаж өгөх ёстой.

Сонгуулийн сурталчилгааны эрх зүйн зохицуулалт

Сурталчилгааны зардлын эрх зүйн зохицуулалт

Намын зардлын хязгаарлалт нь Улс төрийн намын сонгууль болон референдумыг тухай хуульд заасны дагуу өрсөлдөж буй тойргийн тоо хэмжээнээс шалтгаалж хязгаарыг тогтоодог байна.

- Сонгуулийн нэг тойрог тутам 30,000J-ийн зарцуулах эрхтэй,
- 540,000J-ийг намын сонгуульд ашиглах хөрөнгийн дээд хэмжээ гэж заажээ.

Сонгуулийн сурталчилгааны зардлын дээд хэмжээ нь намуудад нэр дэвшигчдтэй харьцуулвал илүү их боломжыг олгосон буюу харьцангуй өндөр тогтоож өгсөн байна.

Төлбөргүй хийгдэх сонгуулийн сурталчилгааны төрөл

Их Британий хувьд нэр дэвшигчдийг зурагт, радио буюу хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлээр төлбөртэй мэдээлэл цацахыг хориглосон байдаг ба сонгуулийн сурталчилгаагаа үнэ төлбөргүй хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлээр цацах эрхийг олгосон байдаг. Сурталчилгааны хэмжээ, давталт, хувиарлалт зэргийг Ofcom \Office Communication\ буюу Мэдээ харилцаа холбооны газар шийдвэрлэдэг. Ингэхдээ ихэнхи том намууд нь шууд мэдээний цагийг хүлээн авдаг ба бусад бүртгэлтэй намууд нь Ofcom-ийн журмын дагуу зохицуулагддаг.

British Broadcasting Corporation буюу Британий Нэвтрүүлгийн Корпораци нь бие даасан дээрхи байгууллагаас хараат бус ажилладаг боловч улс төрийн холбоотой сурталчилгаа хийх асуудлаар Мэдээ харилцаа холбооны газраас гаргасан дүрмийн дагуу ажилладаг байна. Мөн түүнчлэн нэр дэвшигчдэд нь улсын төсвөөс санхүүждэг, улсын өмчийн газрууд буюу сургууль олон нийттэй харилцах боломж бүхий газруудыг үнэ төлбөргүйгээр сонгуулийн сурталчилгааны зорилгоор ашиглах боломжтой байхаар хуульд зааж өгсөн байна.

Эх сурвалж:

- “Улс төрийн санжүүжилт ба намын хөгжлийн хандлага” судалгааны тайлан
- <http://www.loc.gov/law/help/campaign-finance/uk.php>
- <http://www.electoralcommission.org.uk/guidance/resources-for-those-we-regulate/campaigners-in-referendums>
- <http://www.electoralcommission.org.uk/guidance/resources-for-those-we-regulate/candidates-and-agents>
- <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/41/section/50>
- <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/41/section/37>
- <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/41/section/125>
- <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/22/section/30>
- <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/E-2.01/page-90.html#docCont>
- <http://www.elections.ca/content.aspx?section=res&dir=loi/fel/cea&document=index&lang=e>
- <http://www.crtc.gc.ca/eng/archive/2011/2011-218.htm>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Campaign_finance
- <http://www.mapleleafweb.com/features/federal-campaign-finance-laws-canada>
- www.lexadin.nl

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН